

Балетмейстер постійно нагадує, що однієї техніки в спектаклі замало, треба грати «на розрив аорти, сюжету без цього не обійтись» [2]. Підкреслимо думку, що шедеври повинні відтворюватися в часі обов'язково у талановитому виконанні, обумовленому загальною концепцією та віртуозним володінням технічними засобами.

Для майбутніх хореографів, які виховуються на кращих зразках балетмейстерського мистецтва, незмінно актуальним залишається вміння осмислено і цілісно інтерпретувати музично-хореографічні образи, порівнювати інтерпретаційні концепції, які створюються різними видатними митцями або розділені значним періодом часу (так, нова редакція балету «Спартак» Ю.Григоровича відбулася через 40 років). Подальші напрямки досліджень з даної тематики можуть окреслювати проблеми виконавської та педагогічної інтерпретації в хореографічному мистецтві як складової творчої художньої компетенції майбутнього хореографа.

Література

1. Балетмейстер Юрій Григорович: Статті. Исследования. Размышления [Текст] / сост. Ю.А. Смирнов. – Владимир: Фолиант, 2005. – 400 с.
2. Ванслов В.В. Хореограф Юрій Григорович [Текст] / В.В. Ванслов – М.: Театралис, 2009. – 232 с., ил.
3. Музыка и хореография современного балета [Текст] // Музыка и хореография современного балета.- Вып. 5. – Л.:Музыка, 1987. –248 с.
4. Никитина О.Ю. Художественная компетенция подростков / Педагогические проблемы становления субъектности школьника, студента, педагога в системе непрерывного образования: сб.науч.и метод.трудов [Текст] // ред.Н.К.Сергеева, Н.М.Борытко.- Вып.5: В 3 ч. Волгоград: Изд-во ВГИПКРО, 2002.-Ч.2.-С.27-30.
5. Рославлева Н. П. Марис Лиена [Текст] / Н.П.Рославлева – М.: Искусство, 1978. –187 с.
6. Советские балеты. Краткое содержание [Текст] / сост. А. М. Гольцман; Общая ред. А.В. Аксюка. – М.: Сов. композитор, 1984 –320 с.

УДК 373.51:78

Смородський В.І.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЖАНРОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ПЕДАГОГІЦІ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВІ

Стаття друкується за результатами
XVI конференції ЄРТА – асоціації педагогів – піаністів України.

В статье рассматривается проблема формирования жанровых компетенций учащихся ДМШ. При этом особое внимание уделяется анализу понятий «компетенция», «компетентность» и «жанр».

Ключевые слова: жанр, компетентность, компетенции.

The problem of formation of genre competence pupils DMSH. Particular attention is paid to the analysis of the concepts of "competency", "competence" and "genre".

Keywords: genre, competence, competence.

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю формування жанрових компетенцій учнів ДМШ для вдосконалення їх здібностей до аналітичної діяльності на уроках, що зумовлена освітнім та виховним змістом. Одним з найважливіших завдань школи в умовах розвитку нашої країни є виховання духовно багатой особистості. Нашій державі необхідне покоління з високим рівнем культури та освіченості, здатним долати життєві проблеми, визначати пріоритети. Як відомо, рівень дітей, що вступають до дитячих музичних шкіл, відрізняється як за загальною підготовкою, так і за музичною. Знання, в тому числі і про жанрову природу музичного твору, набуваються і розвиваються у свідомості людини протягом усього життя. Але у шкільний період відбувається найбільш інтенсивний розвиток розумових і пізнавальних здібностей особистості, тому саме у цей час проходить ефективний розвиток уявлень учнів про жанри. М.М.Бахтін вважав, що жанр - це форма «бачення і осмислення певних сторін світу» [1, с.237], це посередник. Він також вважав, що вивчення твору «буде правильним і продуктивним лише на основі постійного врахування жанрової природи».

Отже, за допомогою жанру можливо «осягнути художній твір, прочитати його, привласнити його сенс, отримати художню насолоду і оцінити шедевр» [1, с.242].

Проблемі жанру приділяється увага в усіх галузях музикознавства. Роль жанру в розкритті змісту музичного твору досліджується в роботах, присвячених різним проблемам і явищам музичної творчості (А. Альшванг, А. Должанський, Л. Мазель, С. Скребков, В. Цуккерман та інші). Увагу вітчизняних та зарубіжних дослідників привертає історія окремих жанрів. В 60 - 70 - ті рр. ХХ ст. проблеми жанру все більш тісно пов'язуються з музичною естетикою і соціологією.

Питаннями компетенції в різних галузях займалися такі вчені, як А. Богуш, С. Воробйова, Н. Головіна, Т. Рахімов та інші. Взаємозв'язок компетенцій і компетентностей висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців Н. Бібік, Л. Ващенко, О.Я. Савченко, А. Хуторського та ін.

Необхідно зазначити, що проблема формування жанрових компетенцій залишається майже не висвітленою. Тому це зумовило мету статті – розглянути проблему формування жанрових компетенцій учнів дитячих музичних шкіл.

У «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [4, с. 874]. Спробуємо дати визначення понять «компетенції» та «компетентності» у сфері освіти. В своїх працях В.Краєвський та А.Хуторський розмежовують поняття «компетентність» та «компетенція». На їхню думку, компетентність – це сукупність знань у дії, тобто та яка орієнтована на практичне застосування, на відміну від компетентності, яка є

здатністю людини, реалізовувати на практиці свою компетентність. На сьогодні в науці єдиної загальноприйнятої думки щодо взаємозв'язку категорій «компетентність» та «компетенція» не існує. Аналіз наукової педагогічної літератури показав, що це складні, багатокомпонентні поняття. У науковій літературі компетенція переважно розглядається як складова компетентності, і трактують її як:

- здатність, необхідну для рішення завдань, одержання необхідних результатів роботи [1,с.13];

- як інтеграцію в єдине ціле знань, вмінь, навичок, досвіду, засвоєних людиною окремих дій, способів і прийомів розв'язування завдань [2, с. 26];

- цілісність знань, умінь і навичок, які забезпечують професійну діяльність, дають можливість людини реалізувати на практиці свою компетентність [5];

- як критерій прояву готовності до діяльності [3] та ін.

Російський дослідник С.Шишов визначає компетенцію, як загальну здатність фахівця мобілізувати у професійній діяльності свої знання, вміння та способи виконання дії. У більшості зарубіжних досліджень останнім часом поняття «компетенція» трактується не як набір здібностей, знань та вмінь, а як здібність чи готовність мобілізувати всі ресурси (організовані в систему знання та вміння, навички, здібності і психологічні якості), необхідні для виконання завдання на високому рівні, адекватні конкретній ситуації, тобто відповідно до цілей і умов перебігу процесу. Так, наприклад, деякі науковці вживають поняття «компетентність» і «компетенція» як слова-синоніми, що позначають дієвість системи знань, а інші навпаки розводять ці поняття. Е. Зеєр і Е. Симанюк позначають терміном «компетентність» інтегративну цілісність та дієвість знань, умінь, навичок взагалі, а терміном «компетенція» – інтегративну цілісність, дієвість знань, досвід у професійній діяльності. Н. Сахарова тлумачить поняття «компетенція» і «компетентність» в контексті інтелектуального потенціалу особистості, її можливостей і здібностей. М.Ільзова визначає компетенцію – як потенціал компетентності, який може бути реалізований в певній сфері діяльності, повинен стати дієвим за допомогою механізмів самоорганізації, саморегуляції.

Отже, загальним для більшості визначень поняття компетенції є розуміння її як сукупність знань, умінь, навичок і способів діяльності особи, які взаємозв'язані, та задані по відношенню до певного предмета чи процесу.

Поняття жанру багатозначне воно відображає основну проблему музикознавства та музичної естетики. Музичний жанр є одним з найважливіших засобів художнього ототожнення. Генеза терміну «жанр» пов'язана з французьким терміном *genre* (від лат. *genus* – рід, вид). У сучасному музикознавстві дефініцією жанру здебільшого позначають засади диференціації та систематизації музичних творів за типологічними особливостями.

Так, В. Цуккерман розглядає жанр як вид музичного твору, якому притаманні певні риси. Він виділяє «первинні» і «вторинні» музичні жанри, «первинні» безпосередньо пов'язані з умовами їх побутування, а «вторинні» жанри формувалися в умовах концертного виконавства, відповідно до критеріїв змісту, виділяє три основні жанрові групи: ліричні, епічні і моторні жанри, крім

того вводиться проміжна група - картинно-малювничі жанри, до котрих відносяться етюди-картини, програмна музика [6]. В якості критеріїв жанру в музикознавстві традиційно використовують конкретне життєве призначення, умови і засоби виконання, характер змісту і форми його втілення. Але все ж слід пам'ятати що в чистому вигляді жанрової функції не існує і жанр в музиці в чистому вигляді - це абстракція, так як він виявляється в конкретному музичному творі. У жанрах відображені особливості реальної життєвої ситуації, в якій розгортається музичне мовлення або музичне виконання, і яка розрахована і за змістом, і за звуковою структурою. Жанру музичного твору притаманні певні риси змісту. Наприклад, марші первинно призначені для військового походу, для святкової демонстрації, для жалібної церемонії – усі вони з самого початку визначають загальний характер музики. При «перенесенні» маршу в інший музичний жанр (концертної п'єси, сонати, симфонії тощо) обов'язково «виникають» асоціації, пов'язані з цим первинним значенням.

Музика міцно пов'язує всі сфери життєдіяльності людини, породжуючи безліч жанрів, знання особливостей яких сприяє адекватному сприйняттю музичного матеріалу. Необхідно відзначити, що без спеціального навчання складно сприйняти інформацію, що міститься в музичному творі, сенс якого, по суті є невичерпним.

У педагогічній науці та мистецтвознавстві питання реалізації дидактичного потенціалу у формуванні жанрових компетенцій учнів дитячих музичних шкіл вивчені недостатньо, не отримали вони і належного теоретичного обґрунтування та практичної реалізації. Застосуванню компетентнісного підходу в школі присвячені дослідження А. Вострікова, Ю. Пестерової, А. Тихоненко і ін.. Автори підкреслюють, що мова йде про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума вивчених знань, умінь, навичок, а здатність діяти в різних проблемних ситуаціях. Відповідно поняття «компетенція» виділяється ними через термін «уміння». Уміння представляються як компетенція в дії. У роботах таких дослідників як М. Менчинської, А. Тубельського розглядаються вміння, за допомогою яких можливо виконувати будь-яку діяльність на високому рівні. Подібно до цього йде аналіз ключових компетенцій, під якими маються на увазі найбільш універсальні за своїм характером і ступенем застосовності компетенції.

Формування жанрових компетенцій є найважливішим завданням музичного виховання дітей і відбувається воно в процесі всіх видів музичної діяльності. Наприклад, для того, щоб вивчити музичний твір його потрібно спочатку послухати, визначити жанр, запам'ятати. Тому формування жанрових компетенцій тісно пов'язане з проблемою сприймання музики. У свою чергу, сприймання музики є складним художньо - пізнавальним актом, який виникає в процесі осягнення музичного мистецтва. Він припускає наявність у людини спеціальних музичних здібностей, навичок і знань, що дозволяють суб'єктивно - творчо сприймати втілені в музичних образах явища навколишньої дійсності. Питаннями розвитку сприймання музики в XIX - XX століттях займалися

А.Кастальський, Б.Асаф'єв, С.Шацька, А.Гродзинський, Н.Ветлугіна, Д.Кабалевський та інші. За кордоном цією проблемою займалися югославський педагог -музикант К.Кос, польські психологи Й. Вершіловській, Л. Левандовська, у Німеччині - З. Бімберг, Д. Дітріх, французький вчений Р. Франсез, швейцарець Е. Віллемс. Музичне сприймання це складний багаторівневий процес, зумовлений не лише музичним твором, а й духовним світом людини, яка сприймає цей твір, її досвідом, рівнем розвитку, психологічними особливостями тощо.

З самого раннього дитинства учня оточує різноманітна музика, яка чинить на нього емоційний вплив. Більшою мірою дітей приваблюють твори веселі, життєрадісні, що привертають яскравістю і своєрідністю музики. Розібратися в різноманітті звучання музики дитині надзвичайно важко. Тому дуже важливим моментом у процесі формування жанрових компетенцій є виховання в учнів слухової уваги. У зв'язку з цим на уроках важливо виховувати довільну увагу, вміння зосередитися на музиці, відволіктися від усього, що не має до неї в даний момент ніякого відношення.

Отже, проблема формування жанрових компетенцій учнів дитячих музичних шкіл опосередковано чи безпосередньо висвітлена в педагогіці та музикознавстві.

Процес формування жанрових компетенцій пов'язаний з великою напругою душевних сил, з пробудженням творчих можливостей. Музика з її естетичним потенціалом, поєднана з усім найкращим, що є в людині, збагачує її, та завжди буде гідною супутницею в житті. У цьому і полягає велич, незмірна сила музики, як виховного засобу.

Література

1. Бахтин М.М. «Эстетика словесного творчества» / М.М.Бахтин – М.: Ис-во, 1979. – с.237-280.
2. Зимняя И.Я. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. Я. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003.– № 5.– С. 34–42.
3. Ларионова Г.А. Компетенции в профессиональной подготовке студентов вуза: [монография] / Г. А. Ларионова. – Челябинск: ЧГАУ, 2004 – 169 с.
4. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах). Том 1, А – К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – Київ, Вид-во “АКОНІТ”, 2006. – 926 с.
5. Дж. Равен Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация / Дж. Равен; [пер. с англ.]. – М.: Когнито-Центр, 2002. – 396 с.
6. Цуккерман В.А. Анализ музыкальных произведений: общие принципы развития или формообразования. Простые формы / В.А. Цуккерман – М.: Музыка, 1980. – 296 с.